

Čebelarska kmetija
Anzeljc

VIDOV BREJG, Tatjana Buzeti - nosilka dopolnilne dejavnosti na kmetiji
Fokovci 77
9208 Fokovci

Analiza izvedljivosti prenosa projektnih rešitev v prakso

VELNES NA KMETIJI

Maj 2024

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Čebelarska kmetija
Anzeljc

POVZETEK

Vidov brejg, je kot vodilni partner sodeloval v partnerskem konzorciju šestih projektnih partnerjev, ki so v preteklih dveh letih uspešno izvajali aktivnosti in dogodke v okviru projekta Velnes na kmetiji. Projekt Velnes na kmetiji je bil odobren na 3. javnem razpisu Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za podukrep 16.9. Podpora za diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost ter izobraževanjem o okolju in hrani.

Velnes je celostni življenjski slog posameznika, ki mu pomaga pri dobrem počutju, je proces njegove osebnostne rasti in prevzemanje lastne odgovornosti za ohranjanje zdravja. Temeljno poslanstvo velneških ponudnikov je v izobraževanju svojih uporabnikov (gostov) za zdrav življenjski slog, ki naj ga udeležujejo v vsakdanjem življenju in ne samo na aktivnih počitnicah – zelo zahtevna naloga za hitro razvijajočo se dejavnost, ki se v Evropi povezana s turizmom pojavlja šele zadnjih dvajset let.

Osnovni cilj projekta je bil razvoj novega integriranega velnes produkta z višjo dodano vrednostjo, ki ga je mogoče izvajati na različnih kmetijskih gospodarstvih. Projekt se je srečal s številnimi izzivi in priložnostmi ob vzpostavljanju velnes ponudbe na vključenih kmetijah. Uredba o dopolnilnih dejavnostih že danes nudi številne možnosti registracije za izvedbo predvidenih aktivnosti. Je pa razpis omejil le-te in v praksi se je pokazalo, da s pomembnim elementom krepitev zdrave prehrane to izvajamo težko brez registracije dopolnilne dejavnosti turistične/izletniške kmetije, prav tako tudi rekreativne programe. Delovno terapijo smo uspešno izvajali pod široko paleto dejavnosti povezanih s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki. Je bilo pa ključno sodelovanje kmetij s strokovnimi partnerji na projektu, ki so poleg usposabljanja in stalnega mentoriranja zagotavljali strokovno podporo pri izvedbi programov na kmetijah. Velik izziv pa predstavlja trajnost sodelovanja z lokalnimi strokovnimi institucijami v kolikor ni finančnega vidika. S predlogi rešitev tako naslavljammo možnosti za prenos modela sodelovanja in storitve velnes na kmetiji tudi v druga okolja in druge kmetije v Sloveniji. Predlogi rešitev so:

- 1. Povečati dostopnost do zdrave prehrane in vsebin krepitev zdravja na velnes-, eko-, turističnih in terapevtskih kmetijah**
- 2. Definirati status kmetij kot učnih zavodov za vzpostavljanje velnes programov in delovno-terapevtskih praks**
- 3. Kmetije kot okolje za izvajanje velnes ponudbe in delovno-terapevtskih ter komplementarnih praks v Sloveniji**

4. Vključitev velnes kmetij v programe oskrbe starostnikov in drugih skupin oseb z različnimi oviranostmi
5. Platforma programov/storitev/delavnic, ki jih ponujajo kmetije z dopolnilno dejavnostjo

VELNES NA KMETIJI

KONCEPT

Za lažje razumevanje vsebine v nadaljevanju, je potrebno najprej razložiti poimenovanje wellness oz. velnes. V strokovni javnosti uporabljamo slovensko različico besede wellness - velnes, ker le-te ne moremo prevesti. Iz tega izhaja tudi ustrezno poimenovanje, kot npr. velneški center, velneška ponudba in ne wellness center, wellness ponudba.

Velnes je celostni življenjski slog posameznika, ki mu pomaga pri dobrem počutju, je proces njegove osebnostne rasti in prevzemanje lastne odgovornosti za ohranjanje zdravja.

Poklici v velneški dejavnosti, so poklici prihodnosti, saj se ukvarjajo z dobrim počutjem in zdravim ter uravnoteženim življenjskim slogom, to pa so zelo pomembni pogoji za večjo kakovost življenja. Višješolski strokovni študijski program Velnes omogoča poglobitev in nadgradnjo formalno in neformalno pridobljenega strokovnega, teoretičnega in praktičnega znanja ter veččin s področja dobrega počutja, zdravja, športa, telesne in duševne aktivnosti, estetike, prehrane,... na višji stopnji zahtevnosti¹.

Po trenutnih medicinskih raziskavah je znano, da je razen prekomerne teže in pomanjkanja energije kar 70 % zdravstvenih težav povezanih z nezdravo prehrano in načinom življenja.

Razvoj velnesa kot stroke se je začel v 60-tih letih prejšnjega stoletja v ZDA. Prvi na tem področju je bil dr. Halbert Dunn, ki je tudi sestavil pojem wellness iz dveh besed, in sicer: well-being (na podlagi definicije zdravja Svetovne zdravstvene organizacije: Zdravje je povezava telesnega, duševnega in socialnega dobrega počutja in ne samo odsotnost bolezni in tegob) in fit-ness (na podlagi takrat priljubljenega gibanja, ki je temeljilo na novi vadbi). Pri svojem delu je namreč ugotovil, da imajo ljudje z določenim načinom življenja podobne težave. Zato jih je želel spodbuditi k bolj zdravemu načinu življenja.

¹ <http://www.vskv.si/programi/velnes/index.php>

Čebelarstva kmetija
Anzeljc

Takšno zavedanje se je nato v 80-tih letih širilo tudi v Evropo z bistveno razliko v razumevanju koncepta. Šlo je namreč za povezavo s turizmom in ne več zdravim življenjskim slogom posameznika, kar je bilo izhodišče v ZDA. Več kot deset let kasneje se je v Sloveniji začel razvoj ponudbe velneških storitev. Povod za to so bila slovenska naravna zdravilišča, kjer so se odločili, da bo ta ponudba nova tržna niša v turizmu.²

Velnes kot koncept zdravega življenjskega sloga temelji na osveščenosti vsakega posameznika. Zavedanje, da lahko izbiramo zase najboljše kar nam lahko pomaga k zdravju in boljšemu počutju, je pomemben del velnesa kot načina življenja. Ko pa zraven prištejemo še pomen znanja na podlagi katerega sprejemamo te odločitve, je s tem povezana tudi naša osebna rast.

Velnes je pravica in privilegij vseh in temelji na zdravem življenjskem slogu. Velnes kot način življenja lahko živijo tudi vsi, ki se spopadajo z različnimi oviranostmi. Zato izberejo pot osebne rasti in s tem tudi bolj pozitiven pristop do življenja ter boljšega počutja.

Sprememba navad je nekaj najtežjega, ampak če se posameznik odloči, da ima dovolj ponavljajočih vzorcev, ki mu škodijo, je to najboljša motivacija. Zato je zavedanje lastne odgovornosti za zdravje in dobro počutje tako zelo pomembno.

Pomembno pa je, da posameznik pri spreminjanju svojih navad in nabiranju motivacije ter znanja dobi podporo tako strokovnih institucij kot podpornega okolja. V tem kontekstu prihajajo ob obstoječi turistični ponudbi predvsem v zdraviliščih, v ospredje tudi drugi ponudniki velnes storitev, med njimi tudi kmetije z dopolnilnimi dejavnostmi.

Temeljno poslanstvo velneških ponudnikov je v izobraževanju svojih uporabnikov (gostov) za zdrav življenjski slog, ki naj ga udeleženci v vsakdanjem življenju in ne samo na aktivnih počitnicah – zelo zahtevna naloga za hitro razvijajočo se dejavnost, ki se v Evropi povezana s turizmom pojavlja šele zadnjih dvajset let.³

PROJEKT VELNES NA KMETIJI

Vidov brejg, je kot vodilni partner sodeloval v partnerskem konzorciju šestih projektnih partnerjev, ki so v preteklih dveh letih uspešno izvajali aktivnosti in dogodke v okviru projekta Velnes na kmetiji. Projekt Velnes na kmetiji je bil odobren na 3. javnem razpisu Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za podukrep 16.9. Podpora za diverzifikacijo kmetijskih

² <http://www.velnes.si/velnes-ali-wellness/>

³ <https://vsqt.si/wp-content/uploads/2016/09/VVD-%C5%A0TUDIJSKO-GRADIVO-2019-20.pdf>

Čebelarska kmetija
Anzeljc

dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost ter izobraževanjem o okolju in hrani.

Osnovni cilj projekta je bil razvoj novega integriranega velnes produkta z višjo dodano vrednostjo, ki ga je mogoče izvajati na različnih kmetijskih gospodarstvih. V okviru tega dela smo velik del aktivnosti namenili najprej usposabljanju projektних partnerjev in drugih zainteresiranih posameznikov na temo zdravega življenjskega sloga in krepitve zdravja. Usposabljanja smo izvedli ob strokovni pomoči in podpori projektnega partnerja Zdravstveni dom Murska Sobota, še posebej sodelavcev Centra za krepitev zdravja Murska Sobota, ki so pripravili zares zanimiva in poučna predavanja in praktične delavnice na temo zdrave prehrane, telesne dejavnosti, duševnega zdravja, presejalnih programov, treninga možganov in fizioterapevtskih vaj. V sodelovanju z zunanjimi izvajalci smo izvedli usposabljanja tudi s področja delovne terapije, vključevanja invalidov in oseb z različnimi oviranostmi v aktivnosti na podeželju ter možnosti izvajanja terapij v naravnem okolju. Z izvedbo usposabljanj smo pripravili temelje za pripravo sprostivnih programov in programov delovne terapije za ranljive ciljne skupine in osebe z različnimi oviranostmi.

Programe smo v sodelovanju z uporabniki dnevnega centra Ozara Murska Sobota skozi celotno trajanje projekta tudi praktično testirali, prilagajali in dopolnjevali. Ozara Slovenija, nacionalno združenje za kakovost življenja, je kot projektni partner pomembno prispevala, tako k strokovnemu delu programa, kot tudi in predvsem praktični izvedbi in testiranju. K sodelovanju so pritegnili številne njihove uporabnike, ki so sodelovali pri različnih aktivnostih in nas s svojimi dejanji nemalokrat tudi pozitivno presenetili. Pri pripravi celovitega programa so tesno sodelovali tako strokovnjaki Centra za krepitev zdravja Murska Sobota in Centra za zdravje in razvoj Murska Sobota, ki je v projektu sodeloval tudi kot eden izmed projektnih partnerjev.

Poleg Vidoveg brejga sta v projektu sodelovali še dve kmetijski gospodarstvi, in sicer Čebelarska kmetija Anzeljc iz Suhega Vrha in Apartmaji Gruška&Džaboka iz Kruplivnika. V okviru projekta smo na Čebelarski kmetiji Anzeljc uredili velnes kotiček v neposredni bližini čebelnjaka, ki je namenjen za sproščanje in je dostopen tudi invalidom ter osebam z različnimi oviranostmi. Zraven je tudi velik vrt z medovitimi rastlinami, ki ni namenjen samo čebelam, ampak je prava paša za oči vsakega obiskovalca. Znotraj čebelnjaka pa je obiskovalcem na voljo tudi prostor za izvajanje apiterapije.

Člani kmetijskega gospodarstva Apartmaji Gruška&Džaboka so v okviru projekta uredili okolico apartmajev ter na novo uredili poti v visokodebelnem sadovnjaku, ki so sedaj primernejše za hojo tudi za osebe z različnimi oviranostmi.

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Čebelarska kmetija
Anzeljc

Na posestvu Vidov brejg so bili urejeni velnes kotički na zeliščnem vrtu, ki so namenjeni izvajanju aromaterapije na prostem in sproščanju v naravi. Posebnost vzpostavljenih velnes kotičkov je ta, da so mobilni in jih je mogoče prestavljali po celotnem posestvu in vrtu glede na letni čas in obdobje cvetenja različnih zelišč in dišavnic. Del zeliščnega vrta z več kot 40 različnimi zelišči je urejen kot poligon za delovno terapijo in prilagojen različnim ciljnim skupinam in njihovim oviranostim. Kmetija pa je začela ponujati velnes paket tudi za individualne goste s prilagojenim jedilnikom in ponudbo zeliščnih prigrizkov in pijač. V bližini kmetije je kolesarska in označene pohodne poti.

V okviru projekta so projektni partnerji izvedli več kot 30 dogodkov in medgeneracijskih druženj, katerih se je udeležilo čez 300 posameznikov in predstavnikov različnih ciljnih skupin. Za projektne partnerje in druge zainteresirane posameznike smo pripravili in izvedli 12 strokovnih usposabljanj z različnimi tematikami. O projektu smo javnost informirali preko dnevov odprtih vrat, ki so izvedeni na posestvu Vidov brejg in Čebelarski kmetiji Anzeljc, priložnost diverzifikacije pa predstavili tudi drugim kmetijam.

Številne vezi, ki so se spletle tekom izvajanja projektnih aktivnosti želimo ohraniti in na podlagi trajnostnega modela, ki je bil razvit v sodelovanju z institucijami s področja zdravja ter izvajati aktivnosti in dogodke tudi po zaključku projekta.

ZAKONODAJNI OKVIR ZA DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI

Uredba o dopolnilni dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. [57/15](#), [36/18](#) in [151/22](#)) v 14. členu opredeljuje pogoje za opravljanje **dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji**, ki je gostinska dejavnost in vključuje tudi dejavnost **izletniške kmetije** (SKD 56.105 Turistične kmetije brez sob).

Za opravljanje dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji mora kmetija zagotoviti najmanj 50 odstotkov vrednosti lastnih surovin. Do 25 odstotkov vrednosti ponudbe lahko kmetija zagotovi z dokupom surovin, ki so pridelane na drugih kmetijah z lokalnega trga ali predelane na drugih kmetijah, ki imajo dopolnilno dejavnost predelava. Če nakup ni neposredno izveden na drugi kmetiji, mora biti iz računa ali prevzema razviden izvor surovine. Do 25 odstotkov vrednosti ponudbe lahko kmetija dokupi surovine in izdelke v prosti prodaji. Zahtevani deleži se zagotavljajo v koledarskem letu.

V ponudbi dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji so lahko sok, vino, sadna vina in žgane pijače s kmetije ali drugih kmetij. Nudijo se lahko tudi pivo, ustekleničena voda, mineralna voda, kakav, čaj in kava, za katere se ne upoštevajo omejitve iz drugega oziroma tretjega odstavka tega člena.

Čebelarstva kmetija
Anzeljc

Kmetija, ki opravlja dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji lahko nudi gostom športne rekvizite za športne aktivnosti v naravi v okolici kmetije, kot so na primer čolnarjenje, kolesarjenje, smučanje.

Glede na to, da je v programu velnes na kmetiji velik poudarek na zdravi prehrani in spreminjanju prehranskih navad je pomembno, da ima kmetija vsaj osnovno izletniško dejavnost, ki omogoča »zdrave« prigrizke in pijače. Poleg tega je pomembna ponudba rekreativne in sprostitvene dejavnosti. V večini podeželskih okoljih imamo trasirane kolesarske in pohodne poti, na katere se lahko naveže dodatna rekreativna ponudba kmetije.

V 17. členu Uredba navaja opravljanje **dopolnilne dejavnosti, ki ni gostinska dejavnost** in vključuje za velnes ponudbo pomembne dejavnosti, kot so:

1. prevoz potnikov z vprežnimi vozili in traktorji (SKD 49.391 Medkrajevni in drug cestni potniški promet): kmetija mora zagotoviti najmanj dve lastni živali ali traktor in vozilo za prevoz potnikov;
2. ježa živali (SKD 93.190 Druge športne dejavnosti): kmetija mora zagotoviti najmanj dve lastni živali za ježo;
3. oddajanje površin za piknike (SKD 93.299 Druge nerazvrščene dejavnosti za prosti čas): kmetija mora zagotoviti požarno varnost in sanitarije za goste;
4. muzeji in tematske zbirke (SKD 91.020 Dejavnost muzejev): muzeji in tematske zbirke morajo biti povezani z dejavnostjo kmetije;
5. tematski parki (SKD 93.210 Dejavnost zabaviščnih parkov): tematski parki morajo biti povezani z dejavnostjo kmetije;
6. apiturizem (SKD 68.200 Oddajanje in obratovanje lastnih ali najetih nepremičnin): čebelar mora zagotoviti lasten čebeljak oziroma stojišče s čebeljimi panji. Čebelar mora imeti najmanj 10 čebeljih družin;
7. športni ribolov na vodnih površinah na kmetiji (SKD 03.120 Sladkovodno ribištvo): kmetija mora zagotoviti sanitarije za goste.

S temi dejavnostmi se lahko obogati sprostitvena in rekreativna ponudba kmetije, ki pa morajo biti ustrezno vodene in izvajalci usposobljeni.

V 18. členu Uredbe so vključene **dejavnosti povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki**, ki se lahko uporabijo za delovno terapijo in velnes programe, vključujejo:

2. izdelava in oblikovanje keramike (SKD 90.030 Umetniško ustvarjanje);

Čebelarstva kmetija
Anzeljc

15. domače mizarstvo (SKD 16.230 Stavbno mizarstvo in tesarstvo): izdelovanje mizarških replik dediščine, mizarško restavratorstvo, izdelovanje raznih domačih mizarških izdelkov;
16. rezbarstvo (SKD 16.290 Proizvodnja drugih izdelkov iz lesa, plute, slame in protja): izključno le ročno rezbarstvo brez uporabe mehaničnih strojnih orodij, rezbarstvo kot del restavratorstva in izdelovanje rezbarskih replik;
30. izdelovanje maskot (SKD 90.030 Umetniško ustvarjanje);
31. izdelovanje replik slovenske kulturne dediščine (SKD 90.030 Umetniško ustvarjanje);
33. ročno poslikavanje najrazličnejših predmetov – replike skrinj, panjskih končnic, slik na steklu in drugih izdelkov naše dediščine (SKD 90.030 Umetniško ustvarjanje);
34. dekorativno oblikovanje iz naravnih in umetnih materialov (SKD 90.030 Umetniško ustvarjanje);
42. aranžiranje, izdelava in prodaja vencev, šopkov in drugih aranžmajev iz na kmetiji vzgojenega cvetja ter travniških in gozdnih rastlin
47. predelava zelišč in dišavnic na tradicionalni način (SKD 10.830 Predelava čaja in kave, SKD 10.840 Proizvodnja začimb, dišav in drugih dodatkov, 10.890 Proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov, drugje nerazvrščenih): pri izdelavi se smejo poleg zelišč in dišavnic uporabljati samo rastlinska olja, maščobe, žganje, čebelji vosek in smola. Lahko se uporabljajo surovine, pridelane ali nabrane na lokalnem trgu;
48. izdelava mila na tradicionalni način (SKD 20.410 Proizvodnja mil in pralnih sredstev, čistilnih in polirnih sredstev, 20.420 Proizvodnja parfumov in toaletnih sredstev): pri izdelavi se smejo uporabljati samo rastlinska olja, maščobe, dišavnice, eterična olja, mleko, pepel, čebelji vosek in smola, ki so pridelani ali nabrani na lokalnem trgu, ter lug;
50. nega telesa in sproščanje s panjskim zrakom (SKD 96.040 Dejavnosti za nego telesa): v to skupino spadajo medena masaža in sproščanje s panjskim zrakom ter masaža z eteričnimi olji iz 17. točke prvega odstavka 10. člena te uredbe. Če se medena masaža opravlja v čebelnjaku in pri sproščanju s panjskim zrakom, mora biti zagotovljena zaščita pred čebelami. Medena masaža in masaža z eteričnimi olji iz 17. točke prvega odstavka 10. člena te uredbe se opravljata v skladu s predpisom, ki ureja minimalne sanitarno-zdravstvene pogoje za opravljanje dejavnosti higienske nege in drugih podobnih dejavnosti. Sproščanje s panjskim zrakom se opravlja v čebelnjaku. Če se pri sproščanju s panjskim zrakom uporablja maska, se za vsako osebo uporabi nova maska;

Te dejavnosti so lahko izhodišče za oblikovanje programov delovne terapije in kreativnih delavnic velnes programov za različne ciljne skupine tako otrok kot odraslih, vključno za osebe z različnimi oviranostmi in starostnike.

Čebelarstva kmetija
Anzeljc

Uredba v 21. členu definira dopolnilno dejavnost izobraževanja in usposabljanja na kmetiji, ki je pomembno izhodišče za velnes programe na kmetiji, še bolj pa za izobraževanje o hrani, prehrani in zdravem življenjskem slogu ter krepitevi zdravja in vključuje:

1. svetovanje o kmetovanju (SKD 85.590 Drugje nerazvrščeno izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje);
2. organiziranje delavnic ali tečajev (SKD 85.590 Drugje nerazvrščeno izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje): organizirajo se delavnice in tečaji, ki so povezani z vsebinami v zvezi s kmetijstvom, gozdarstvom in dopolnilno dejavnostjo;
3. usposabljanje na kmetiji (SKD 85.590 Drugje nerazvrščeno izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje): organizira se usposabljanje na kmetiji, ki je povezano z vsebinami v zvezi s kmetijstvom in gozdarstvom;
4. prikaz del iz kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti (SKD 85.590 Drugje nerazvrščeno izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje);
5. svetovanje in prikazi iz kmečkih gospodinjskih opravil (SKD 85.590 Drugje nerazvrščeno izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje);
6. svetovanje uporabnikom čebeljih pridelkov in uporabnikom eteričnih olj (SKD 85.590 Drugje nerazvrščeno izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje): v to skupino spada svetovanje uporabnikom čebeljih pridelkov (med, cvetni prah, matični mleček, propolis in vosek) in izdelkov iz čebeljih pridelkov za krepitev zdravja ter uporabnikom eteričnih olj iz 17. točke prvega odstavka 10. člena te uredbe.

Za izvajanje teh vsebin in storitev mora izvajalec biti ustrezno usposobljen in imeti izkušnje. Za opravljanje dopolnilnih dejavnosti iz 1. do 3. in 6. točke prejšnjega odstavka mora imeti nosilec dopolnilne dejavnosti najmanj srednjo strokovno izobrazbo s področja kmetijstva oziroma gozdarstva ali pridobljeno nacionalno poklicno kvalifikacijo s tega področja oziroma mojstrski izpit s tega področja ali izobrazbo, pridobljeno po študijskih programih prve stopnje v skladu z zakonom, ki ureja visoko šolstvo, oziroma raven izobrazbe, pridobljeno po študijskih programih, ki v skladu z zakonom ustreza izobrazbi najmanj prve stopnje. Na usposabljanju je lahko hkrati največ 60 oseb. Dopolnilne dejavnosti svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo se opravljajo na lokalnem trgu.

Uredba o dopolnilni dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. [57/15](#), [36/18](#) in [151/22](#)) v 22. členu opredeljuje pogoje za opravljanje **dopolnilne dejavnosti socialno varstvo**.

Kmetija osebam iz dejavnost celodnevno bivanje odraslih in starejših oseb, ki niso odvisne od tuje pomoči pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil (SKD 87.900 Drugo socialno varstvo z nastanitvijo) zagotavlja bivanje, prehrano in družabništvo, pri čemer mora pri prehrani zagotoviti najmanj 30 odstotkov vrednost lastnih surovin. Do 20 odstotkov vrednost prehrane

Čebelarska kmetija
Anzeljc

lahko kmetija zagotovi z dokupom surovin, ki so pridelane na drugih kmetijah z lokalnega trga ali predelane na drugih kmetijah, ki imajo dopolnilno dejavnost predelava. Če nakup ni neposredno izveden na drugi kmetiji, mora biti iz računa ali prevzema razviden izvor surovine. Za do 50 odstotkov vrednost ponudbe lahko kmetija dokupi surovine in izdelke v prosti prodaji. Zahtevani deleži se zagotavljajo v koledarskem letu.

Kmetija nudi bivanje:

- največ šestim osebam v enoposteljnih ali dvoposteljnih sobah, če gre za opravljanje dejavnost celodnevno bivanje odraslih in starejših oseb, ki niso odvisne od tuje pomoči pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil (SKD 87.900 Drugo socialno varstvo z nastanitvijo),
- največ dvanajstim osebam, če gre za opravljanje dejavnost dnevne oblike bivanja odraslih in starejših oseb, ki niso odvisne od tuje pomoči pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil (SKD 88.109 Drugo socialno varstvo brez nastanitve za starejše in invalidne osebe).

Kmetija mora za opravljanje dejavnost socialnovarstvenih storitev glede na Uredbo zagotavljati ustrežno infrastrukturo (enoposteljne ali dvoposteljne sobe) in pri prehrani zagotavljati najmanj 30 vrednost lastnih surovin. V primeru da kmetije ne zagotavljajo navedenih pogojev, ne morejo izvajati dejavnost socialno varstvenih storitev po trenutno veljavni zakonodaji. Pravilnik, ki ureja standarde in normative socialno varstvenih storitev opredeljuje tudi druge možnosti izvajanja socialnovarstvenih storitev.

V povezavi s storitvami delovne terapije in velnes programov za krepitev zdravja se lahko dejavnost socialnega varstva konkretno obogati, še posebej v programih dnevnega varstva starejših in drugih oseb z različnimi oviranostmi.

V okolju kmetij se lahko uspešno razvijejo tudi dejavnosti, ki so primarno izobraževalne vezane na 21. člen, imajo pa tudi socialno-varstveno funkcijo v skladu z 22. členom. Primer take dejavnosti je Gozdni vrtec, delovna terapija za osebe z različnimi oviranostmi na velnes kmetiji.

PREDLOG REŠITEV

1. Povečati dostopnost do zdrave prehrane in vsebin krepitev zdravja na velnes-, eko-, turističnih in terapevtskih kmetijah

Kmetije lahko pomembno prispevajo h krepitevi zdravega življenjskega sloga in imajo vlogo poučevanja o praksah, ki prispevajo h krepitevi in ohranjanju zdravja prebivalstva. Pomemben segment tega je zdrava prehrana.

UNESCO je prepoznal mediteransko prehrano kot kulturno dediščino pomembno za vse človeštvo. Beseda "mediteransko" je latinskega izvora in pomeni "morje sredi zemlje", beseda dieta pa izhaja iz starogrške besede "diaita", kar pomeni ravnovesje in življenjski slog. Zato je tradicionalna mediteranska dieta več kot le prehrana; gre za celoten življenjski slog, pri katerem ima telesna dejavnost pomembno vlogo, prav tako pa tudi užitek v skupni pripravi in uživanju hrane z drugimi. Hrvaška je vključena v sistem UNESCO na področju mediteranske prehrane, Slovenija pa še ne.

V tem kontekstu podajamo dve pobudi:

Predlog 1.1: da tudi Slovenija vstopi v ta sistem (pri tem bi imela pomembno vlogo Ministrstvo za kulturo in Etnografski muzej, ki upravlja z registrom nesnovne kulturne dediščine).

Predlog 1.2: da se oblikuje pilotno partnerstvo za krepitev zdravja in velnes na kmetiji, ki oblikuje in preskusi Model krepitev zdravja na velnes konceptu v povezavi z mediteransko dieto, lokalno kulturno in naravno dediščino ter sodobnimi znanji o zdravju in dobrem počutju

Do sedaj prepoznani deležniki pilotnega partnerstva:

- kmetije, ki proizvajajo/predelujejo in ozaveščajo o lokalni hrani,
- zadruga (npr. zadruga Jarina), ki lokalno hrano dostavljajo do končnih uporabnikov (javnih zavodov, podjetij, potrošnikov),
- socialna podjetja, ki sodelujejo s kmetijami pri povezovanju ponudbe in vključevanju ranljivih skupin (npr. Skupina HUDO DOBRO)
- Strokovno združenje nutricionistov in dietetikov (pobudnik za umestitev dietetikov kot del zdravstvenega teama),
- BIC Ljubljana (izobraževanja, testiranje receptov),
- Centri za krepitev zdravja v zdravstvenih domovih,
- Biotehniška fakulteta,
- Fakulteta za šport s kineziologi,
- Fakulteta za zdravstvene vede.

Čebelarstva kmetija
Anzeljc

Izzivi: Na številnih manjših kmetijah, ki iščejo uspešen ekonomski model za preživetje se čedalje bolj kaže, da prodaja osnovnega kmetijskega pridelka ni zadosti in da je potrebno višjo dodano vrednost zagotavljati z inovativnimi izdelki, storitvami in z znanjem. Zato je diverzifikacija dopolnilnih dejavnosti ključna. Sodelujoče kmetije v projektu Velnes na kmetiji imajo vse isti izziv, saj jim dopolnilna dejavnost predstavlja ključen vir dohodka ne pa dopolnilnega, ker prodajajo končni produkt, izdelek ali storitev, ki jo želijo še dodatno nadgraditi in povečati dodano vrednost. Nova ponudba v okviru velnes programov pa mora doseči ciljno populacijo, za kar je potrebno sodelovanje z različnimi strokovnimi institucijami – zato je partnerski model sodelovanja ključen.

Koristi: Kmetije lahko v okviru možnosti registracije dopolnilne dejavnosti Tematske zbirke in v sodelovanju z Etnografskim muzejem ter Strokovnim združenjem nutricionistov in dietetikov izdelajo zbirko »Slovenska velnes hrana s kmetije« po zgledu mediteranske diete, ki jo lahko tržijo kot osnovno ponudbo ali kot izobraževanje ciljnih skupin za pripravo te hrane.

Za preobrazbo prehranskih navad bi rabili analizo pridelanih živil na kmetijah na posameznem geografskem področju, predloge za opustitev in uvedbo novih glede na klimatske pogoje in usmeritve mediteranske prehrane, zavzete kmetije, ki bi pristopile k spremembam, lokalna okolja za vpeljavo (vrtci, šole, firme...) na osnovi izdelanih receptur v sodelovanju z Biotehniško fakulteto. Pri uvajanju programov za odrasle bi imeli pomembno vlogo Centri za krepitev zdravja v Zdravstvenih domovih. Fakulteta za zdravstvene vede in Fakulteta za šport bi se vključile v oblikovanje zdravstveno vzgojnih programov. Vsekakor pa je ključno, da so kmetije finančno motivirane za izvajanje teh programov - najprej v pilotnih okoljih. Pomembno je tudi, da se ne ustavi pri pilotnih projektih, ampak se zagotovi postopno sistemsko uvajanje.

2. Definirati status kmetij kot učnih zavodov za vzpostavljanje velnes programov in delovno-terapevtskih praks

Velnes kmetija bi lahko ponudila izobraževalne vsebine, ki bi bile vključene v študijske programe, usmerjene v učenje različnih velneških in (delovno)terapevtskih pristopov, trajnostnega razvoja in ekološkega kmetovanja. Te vsebine bi lahko dopolnjevale programe šol, univerz in drugih izobraževalnih ustanov, s čimer bi povečali ozaveščenost in razumevanje pomena komplementarnih terapij (npr. delovne terapije, fitoterapije, aromaterapije, apiterapije, gozdne terapije) za krepitev zdravja.

Učne kmetije so kmetije, usposobljene za izvajanje praktičnega usposabljanja v okviru študijskega programa, ki usposablja študente o uporabi različnih velneških in terapevtskih praks, vezanih na okolje kmetij (delovna terapija, aroma-, api-, fito-, eko- in ergoterapija). To so kmetije, ki izpolnjujejo pogoje, opredeljene v sklopu projekta Velnes na kmetiji. Ministrstvo za

zdravje zaenkrat ne zahteva, da bi organizacije, ki izvajajo praktično usposabljanje, morale pridobiti status učnega zavoda za področje fitoterapije, aromaterapije ali apiterapije. V kolikor bo to potrebno, predlagamo, da Ministrstvo za zdravje kot pogoj za pridobitev statusa učnega zavoda za področje velnesa na kmetiji določi pogoje, kot so bili opredeljeni tekom projekta Velnes na kmetiji.

Predlog: NAKVIS in Ministrstvo za zdravje pri akreditaciji študijskih programov na področju različnih terapevtskih praks opredelijo kot ustrezne učne zavode tudi kmetije z velnes programi. Glede na naravo dejavnosti na kmetijah in na podlagi rezultatov projekta bi bilo npr. smiselno, da se to okolje v večji meri izkorišča za izvajanje delovne terapije. V tem kontekstu bi bilo koristno, da se z možnostmi izvajanja delovne terapije na kmetijah spoznajo bodoči delovni terapevti in bi se na kmetijah organiziral del praktičnega usposabljanja za študente delovne terapije.

Koristi: Študenti spoznajo kmetije kot primerna okolja za izvajanje terapevtskih praks. Delovna praksa študentov ni mišljena kot prihodek kmetije, ampak kot način za pridobivanje kakovostnih partnerjev pri širitvi dejavnosti v kontekstu velneške ponudbe kmetij.

3. Kmetije kot okolje za izvajanje velnes ponudbe in delovno-terapevtskih ter komplementarnih praks v Sloveniji

Velnes ponudba na kmetijah lahko vključuje številne elemente delovne terapije in v sodelovanju z zdravstvenimi institucijami kot so zdravstveni domovi in njihovi centri za krepitev zdravja nudi odrasli populaciji, tudi tisti z različnimi oviranostmi, naravni prostor za izvajanje velnes programov, delovnih terapij ter komplementarnih terapij. S pravilno usposobljenim kadrom ali v sodelovanju s strokovnimi institucijami se na ta način lahko znatno okrepi velnes ponudba v lokalnem okolju in krepitev zdravja za različne ciljne skupine. V razvitem svetu se komplementarne terapije vse bolj uveljavljajo ob boku uradne zahodne medicine, saj naslavljajo celostno obravnavo posameznika in povezanost somatskih znakov bolezni s posameznikovim duševnim, duhovnim in energijskim stanjem. Komplementarne metode zdravljenja pogosto temeljijo na povezanosti z naravo, zato je okolje kmetij za njihovo izvajanje primernejše kot zdravstvene ustanove.

Predlog: Za ureditev stanja na področju komplementarne medicine bi bil nujen sprejem Zakona o integrativni medicini, ki naj nadomesti trenutno veljavni Zakon o zdravilstvu, ki področja ne ureja v zadostni meri. Zakon o integrativni medicini bi moral med drugim:

- nedvoumno opredeliti in argumentirati nabor empirično preizkušenih in/ali na znanosti temelječih dopolnilnih metod, med katere bi morale biti uvrščene aroma-, api-, eko-,

Čebelarstva kmetija
Anzeljc

gozdna in fito-terapija, pa tudi druge terapevtske prakse, ki so povezane z naravnim okoljem;

- definirati metode oz. kompetence, ki zahtevajo pridobljeno diplomo iz medicine in/ali drugo specifično izobrazbo (npr. diplomo iz fizioterapije v primeru manualnih metod in specializacijo iz klinične psihologije v primeru medicinske hipnoze), v ustreznem odnosu do tistih, za katere je dovolj ustrezno dopolnjena srednješolska zdravstvena izobrazba ali uspešno opravljen preizkus znanja iz obveznih zdravstvenih vsebin za zdravnice.

Koristi: Iz teh opredelitev bi bilo jasno, katere dejavnosti lahko izvaja kmetija samostojno oz. s katerimi strokovnjaki bi se morala kmetija povezati za izvajanje določene velnes in terapevtske dejavnosti.

4. Vključitev velnes kmetij v programe oskrbe starostnikov in drugih skupin oseb z različnimi oviranostmi

Pobuda je naslovljena na Skupnost socialnih zavodov Slovenije oz. vse sorodne (institucionalne) varstvene institucije, katere bi na nek način motivirali na nivoju države ali lokalnih skupnosti (zakonsko, stimulatивно, npr. dodatno financiranje...) za vključevanje velnes kmetij v njihove redne programe dejavnosti za osebe z oviranostmi in starostnike. Podobno kot to že počne Ozara Slovenija s vključevanjem kmetije VIDOV BREJG, a na lastno pobudo. Morda bi bilo to možno izpeljati prek mehanizma storitev za krepitev in ohranjanje samostojnosti, ki so opredeljene v Zakonu o dolgotrajni oskrbi.

Pomemben partner pri teh aktivnostih je vsekakor Direktorat za starejše, dolgotrajno oskrbo in deinstitucionalizacijo, ki deluje v okviru Ministrstva za solidarno prihodnost.

Skupnost socialnih zavodov Slovenije je najbolj reprezentativna organizacija, preko katere bi bilo mogoče uveljaviti ponudbo velnes kmetij. Skupnost socialnih zavodov Slovenije že od leta 1967 združuje izvajalce institucionalnega varstva starejših in posebnih skupin odraslih v Sloveniji. Kot strokovno združenje zastopa izvajalce, ki skrbijo za več kot 21.000 stanovalcev v domovih za starejše in posebnih zavodih ter več kot 4.000 uporabnikov pomoči na domu. Skupnost so ustanovili njeni člani, domovi za starejše in posebni zavodi. Poleg teh pa so v Sloveniji tudi zasebni zavodi na tem področju: <https://www.gov.si/teme/domovi-za-starejse/>.

Predlog: Smiselno bi bilo, da se v okviru Skupnosti socialnih zavodov oblikuje seznam ponudnikov različnih velnes storitev in terapij oz. programov obiskov na kmetijah. Financiranje storitev na kmetijah zagotavljajo socialni zavodi, morda prek mehanizma za krepitev in ohranjanje samostojnosti, ki je opredeljen v Zakonu o dolgotrajni oskrbi.

Čebelarska kmetija
Anzeljc

Koristi: Kakovostna razširitev storitev in programov za DSO. Po analogiji se lahko program vključevanja velnes kmetij razširi tudi na druge institucije, ki obravnavajo ranljive skupine mladostnikov, mladih s čustveno vedenjskimi motnjami in druge ranljive skupine, npr. vzgojno varstveni centri, delovni centri, šole, vrtci, ipd.

V tem kontekstu bi bilo smiselno tudi vključevanje velnes kmetij v skupnostne programe: kmetija bi lahko organizirala dogodke in delavnice za lokalno skupnost v sodelovanju s strokovnimi institucijami in strokovnjaki, s čimer bi povečala ozaveščenost o krepitvi zdravja. To bi lahko vključevalo delavnice o zdravi prehrani, organizacijo rekreativnih dogodkov in predavanja o stresu, tesnobi, depresiji in drugih temah, povezanih z duševnim zdravjem. Na ta način se ideja velnes kmetij popularizira v družbi in v nadaljevanju tekom zakonodajnih sprememb v vse večjem obsegu implementira v naše okolje.

5. Platforma programov/storitev/delavnic, ki jih ponujajo kmetije z dopolnilno dejavnostjo

Izziv: Številne aktivnosti, ki se na kmetijah izvajajo na področju velnesa in krepitve zdravja, izobraževanja in usposabljanja ter doživljajsko sprostitvene ponudbe so pogosto slabo promovirane in javnosti nepoznane. Poleg tega so kmetije v širši ponudbi velnes storitev le en majhen delček zato je pomembno, da obstoječo ponudbo čim bolj celovito predstavljamo in se povežemo z vsemi lokalnimi partnerji.

Predlog: Je naslovljen na MKGP, da ustvari platformo, na kateri bodo kmetije ponujale storitve oz. kjer bi bila ponudba raznih programov, storitev, delavnic, izobraževanih in (delovno)terapevtskih storitev. Potencialni uporabniki bi tako imeli vse informacije na enem mestu. Naša super hrana je lep primer, ki znatno prispeva k razpoznavnosti ponudnikov.

Platforma bi bila namenjena predvsem za naslednje uporabnike: za izvajalce programov zdravja pri delu, domove za starejše, šole, društva upokojencev, izvajalce programov rehabilitacije in delovne terapije, stanovanjske skupnosti.... Prav tako pa tudi partnerjem v lokalnih okoljih, ki imajo vso informacijo na enem mestu.

Platforma bi vsebovala naslednje podatke:

- program/delavnica/storitev;
- kratek opis in (okvirna) cena storitve;
- izvajalec (naziv kmetije, lokacija);
- trajanje delavnice;
- predvideno število udeležencev (individualna storitev, delavnica za skupino...);

Čebelarska kmetija
Anzeljc

- ciljna skupina (za koga je primerno);
- povezava na spletno stran;
- kontakt izvajalca.

Platforma je lahko razširjena na vse različne dopolnilne dejavnosti kmetij, ne le na storitve velnes na kmetiji.

Koristi: Večja prepoznavnost dejavnosti kmetij in dosegljivost informacij za zainteresirane uporabnike.

ZAKLJUČEK

Projekt se je srečal s številnimi izzivi in priložnostmi ob vzpostavljanju velnes ponudbe na vključenih kmetijah. Uredba o dopolnilnih dejavnostih že danes nudi številne možnosti registracije za izvedbo predvidenih aktivnosti. Je pa razpis omejil le te in v praksi se je pokazalo, da s pomembnim elementom krepitve zdrave prehrane to izvajamo težko brez registracije dopolnilne dejavnosti turistične/izletniške kmetije, prav tako tudi rekreativne programe. Delovno terapijo smo uspešno izvajali pod široko paleto dejavnosti povezanimi s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki. Je bilo pa ključno sodelovanje kmetij s strokovnimi partnerji na projektu, ki so poleg usposabljanja in stalnega mentoriranja zagotavljali strokovno podporo pri izvedbi programov na kmetijah. Velik izziv pa predstavlja trajnost sodelovanja z lokalnimi strokovnimi institucijami v kolikor ni finančnega vidika. S predlogi rešitev tako naslavljammo možnosti za prenos modela sodelovanja in storitve velnes na kmetiji tudi v druga okolja in druge kmetije v Sloveniji.

